

*Алієва Інна Вячеславівна,
суддя Вищого господарського суду України,
член Ради суддів України*

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДДІВ — ГАРАНТІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Великий німецький поет та письменник Йоганн Вольфганг фон Гете зазначав, що «якщо будь-хто захоче вивчити всі закони, то у нього не буде часу порушувати їх». На думку Цицерона, благо народу — найвищий закон.

У ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено право на судовий захист, яке полягає в тому, що кожному гарантується захист його прав, свобод і законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону. При цьому в ст. 2 цього ж Закону констатується, що суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд і повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією та законами України.

«Справедливість» ще зі стародавніх часів була здебільшого філософським питанням, ніж питанням функціонування тих чи інших органів держави.

Більшість мислителів, філософів, письменників були єдиними в одному — справедливість має бути сильною, тому що бути справедливим важко, оскільки справедливість завжди є вищим проявом доброчесності. Так, Конфуцій стосовно справедливості зазначав, що «добром відповідають на добро, а на зло відповідають справедливістю».

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року визначено, що «кожен має право на справедливий і відкритий судовий розгляд у межах розумного часу незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону».

Питання щодо забезпечення гарантій незалежності суддів неодноразово були предметом розгляду в Конституційному Суді України, який зазначав, що незалежність суддів є невід'ємною складовою їх статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкорюються лише закону.

В Європейській Хартії про закон «Про статус суддів» констатується, що саме закон про статус суддів має на меті забезпечення компетентності, незалежності та неупередженості, яких кожна особа цілком законно очікує від судів і від кожного судді, яким довірено захист її прав».

Зміцнення незалежності судів і суддів неможливо без підтримки цього статусу як державою, так і суспільством.

Радою суддів України спільно з Центром суддівських студій у 2012 році проведено черговий Моніторинг стану незалежності суддів в Україні, в рамках якого здійснено опитування відвідувачів судів, яке свідчить,

що здебільшого особи, котрі мають досвід звернення до суду, оцінюють процес правосуддя, діяльність суддів і працівників апарату судів позитивно.

З 20668 опитаних, які відповідали на питання «Чи можете Ви сказати, що суд при розгляді Вашої справи був незалежним і неупередженим і був забезпечений справедливий судовий розгляд?», дали позитивну відповідь 16360 осіб (79,16%), мають претензії до процесу правосуддя 9,38% опитаних; 11,47% опитаних не визначились з відповіддю.

На цей показник, на думку експертів, що брали участь в оцінюванні результатів Моніторингу, впливає чимало факторів, у тому числі відсутність стриманості у коментуванні рішень, які не набули законної сили. Дійсно, повага до суду багато в чому залежить від самих суддів, але підвищувати довіру до суду можна і за рахунок, як мінімум, припинення приниження авторитету судової влади у ЗМІ, тобто шляхом об'єктивного висвітлення діяльності судів, що фактично є стратегічним завданням, реалізація якого забезпечить певну гармонізацію відносин судової влади та суспільства. Саме на це спрямована Концепція інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України.

Наявність органів суддівського самоврядування є гарантією реалізації принципу незалежності суддів. Сама можливість колективно вирішувати найгостріші проблеми судової діяльності створює умови для втілення суддею в життя «букви та духу закону», принципу справедливого судового розгляду.

Рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів в Україні має відповідати світовим стандартам. У цих питаннях держава завжди має сприяти судам. Адже створення належних умов роботи су-

дів перш за все спрямоване не на досягнення комфорту для суддів і працівників апарату, а на забезпечення реалізації конституційного права кожного на правосуддя.

Забезпечення соціальних гарантій суддів також є однією із складових реалізації принципу незалежності суддів.

Як свідчать опитування, з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів», на думку більшості суддів, рівень їх гарантій, у тому числі соціальних, знизився.

У такій ситуації дуже важливим є обговорення та опрацювання проекту закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо зміцнення гарантій незалежності суддів)».

Дуже актуальною та важливою є пропозиція щодо внесення змін до ст. 47 Закону «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якими при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України та цим Законом гарантій незалежності суддів, у тому числі рівня його матеріального та соціально-побутового забезпечення. Окремо в ній має бути унормовано, що в разі прийняття законів, які скасовують чи звужують зміст та обсяг гарантій незалежності суддів, вони діють лише у тій частині, в якій не суперечать даному Закону.

Зазначений законопроект спрямований не тільки на заборону скасування або змінення у бік погіршення гарантій незалежності, соціального та матеріального захисту суддів, передбачених Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а й на відновлення тих гарантій незалежності суддів, які існували до втрати чинності Законом України «Про статус суддів», що дуже позитивно сприймається суддівською спільнотою.

Список використаних джерел

1. Сияние разума. 2500 великих афоризмов в 25 темах. — М. : Вече, 2012. — 456 с.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України. — Х. : Одиссей, 2012. — 184 с.
3. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод до процедури здійснення судочинства. — К. : ІКЦ «Леста», 2005. — 116 с.

4. Міжнародні стандарти незалежності суддів : збірка документів. — К. : Поліграф-Експрес, 2008. — 184 с.
  5. Вісник Центру суддівських студій «Моніторинг стану незалежності суддів в Україні — 2012».
  6. Конституція України. — К. : Право-Інформ, 2012. — 48 с.
  7. Незалежність суддів: міжнародні стандарти та національна практика. — К. : Поліграф-Експрес, 2008. — 128 с.
-